

OVER
DE
AARD
VAN
WETTEN
IN
HET
ALGEMEEN

SIR WILLIAM BLACKSTONE

Deze tekst is uitsluitend voor persoonlijk gebruik. Commercieel gebruik is niet toegestaan. Evenmin is het toegestaan de tekst te wijzigen, bewerken, geheel of gedeeltelijk te publiceren, of anderszins te vermenigvuldigen. Toegestaan is het kopiëren van citaten of kleine tekstgedeelten voor studie- en discussiedoeleinden.

© Copyright 2004 - Stichting Ars Floreat

www.arsfloreat.nl

info@arsfloreat.nl

Voorwoord

Sir William Blackstone (1723-1780) was een vermaard Engels rechtsgeleerde. Hij werkte als advocaat, had zitting in het Parlement, was Procureur Generaal, lid van de Hoge Raad en doctor in het burgerlijk recht. In 1758 werd hij uitgekozen om als eerste in Oxford een leerstoel te bekleden in het Engelse gewoonterecht (common law). Tot dat jaar was aan de Engelse universiteiten alleen het burgerlijk recht (civil law) gedoceerd dat afkomstig was uit het Romeinse rijk. Dit Romeins burgerlijk recht was door de katholieke geestelijkheid over geheel Europa verspreid en werd aan alle Europese universiteiten gedoceerd.

In Engeland bestond naast deze rechtstraditie ook nog een eigen rechtstraditie van het gewoonterecht. Het onderricht in deze 'wet van het land' had eeuwenlang in een school en een rechtbank te Westminster plaatsgevonden. Ten tijde van Blackstone begon deze eigen rechtstraditie in verval te raken daar de Engelsen er de voorkeur aan gaven zich te scholen aan een universiteit in plaats van aan de praktijkschool te Westminster, welke daardoor steeds minder in aanzien kwam te staan. Een vermogend rechtsgeleerde, Mr. Viner, wie het gewoonterecht ter harte ging, vermaakte bij testament zijn bezit aan een fonds waaruit een professoraat in het gewoonterecht te Oxford bekostigd zou kunnen worden.

Sir William Blackstone werd als eerste verkozen deze leerstoel te bekleden. Zeven jaar lang gaf hij in Oxford zijn colleges. Nadat hij zich had teruggetrokken bewerkte hij zijn eigen aantekeningen en die van studenten tot het omvangrijke werk: 'Commentaries on the Laws of England'. Over de bestudering van de wet zegt Blackstone in de inleiding van dit boek:

"Om te kunnen inzien hoe nuttig enige kennis van de wetten van dit land is, moeten we eerst eens een ogenblik stilstaan bij de bijzondere staatsinrichting van dit land, dat geregeerd wordt door middel van dit systeem van wetten. Misschien wel het enige land op aarde waarin staatkundige en burgerlijke vrijheid bij uitstek het doel en de strekking van de staatsinrichting zijn.

Deze vrijheid betekent, wel te verstaan, het vermogen om alles te doen wat de wet toelaat; en die vrijheid zal slechts kunnen bestaan indien alle verordeningen en decreten overeenstemmen met die onpartijdige gedragsregels, waardoor de zwakste mens verdedigd wordt tegen de aantijgingen en onderdrukking van de sterkste. Aangezien het daarom in ieders belang is dat de wetten bewaard blijven, is het ieders plicht om tenminste enige kennis te hebben van die wetten die hem direct aangaan. Anders geeft hij aanleiding tot kritiek en ook tot last, omdat hij leeft in een samenleving zonder te weten wat voor verplichtingen dat met zich meebrengt. Een dergelijke kennis van de wet is wel voldoende voor minder vermogende mensen die noch de tijd noch de begaafdheid hebben om hun blik te verruimen tot buiten de beperkte wereld die hen is toegemeten. Maar aan wie de natuur meer talenten en het lot meer vrije tijd gegeven heeft, die mensen kunnen niet zo gemakkelijk verontschuldigd worden. Want deze voorrechten zijn hen niet alleen ten bate van henzelf gegeven, maar ook ten bate van de gemeenschap. Daarom kunnen zij hun plicht in het leven, zowel tegenover de gemeenschap als henzelf, in geen enkel opzicht behoorlijk vervullen zonder enige kennis van de wet."

"Een wetenschap die onderscheid maakt tussen wat goed en wat kwaad is, die leert dat we 'dit' moeten bevestigen en 'dat' moeten voorkomen, bestraffen of herstellen, die in haar theorie gebruik maakt van de edelste vermogens van de ziel, en in haar praktijk uiting geeft aan de kardinale deugden van het hart; een wetenschap die universeel is in haar gebruik en toepasbaarheid, die zich aanpast aan ieder individu en toch de gehele gemeenschap omvat"

Over de aard van wetten in het algemeen

Wet, in de meest algemene en uitgebreide zin van het woord, betekent een gedragsregel; dit is zonder meer van toepassing op alle vormen van gedrag, bezielde of onbezielde, redelijk of onredelijk. Zo spreken wij zowel van de wetten van beweging, van zwaartekracht, van optica of mechanica, als van de wetten der natuur en van volkeren. Elke gedragsregel wordt voorgeschreven door iets hogers en daaraan dient het lagere te gehoorzamen.

Toen dus het opperwezen het heelal vormde en stof schiep uit het niets, prentte hij die stof bepaalde principes in waaraan zij zich nooit kan onttrekken en waarbuiten zij zou ophouden te bestaan. Toen hij die stof in beweging bracht, stelde hij bepaalde wetten van beweging vast, waaraan alle bewegende lichamen zich moeten houden. Als wij ons verplaatsen van de grootste naar de kleinere werken, dan zien wij dat ook een vakman die een klok of een ander mechanisme maakt, daarvoor naar eigen goeddunken bepaalde wetten als richtlijn vaststelt, zoals: de wijzer zal zich verplaatsen over een gegeven afstand in een gegeven tijd; zolang het uurwerk zich aan die wet houdt, zolang loopt het volmaakt en beantwoordt het aan het doel van zijn schepping.

Als wij naast de louter vaste stof ook het planten- en dierenleven bekijken, dan zullen wij zien dat ook deze door wetten worden bestuurd, weliswaar talrijker, maar even standvastig en onveranderlijk. De hele ontwikkeling van planten, van zaad tot plant en vervolgens weer tot zaad; de methode van dierlijke voeding, vertering en uitscheiding en alle andere vormen van levenshuishouding worden niet overgelaten aan het toeval of aan de wil van het schepsel zelf, maar worden uitgevoerd op een wonderbaarlijke voorgeschreven wijze en geleid volgens feilloze regels die de Grote Schepper heeft vastgelegd.

Dit is dus de algemene betekenis van wet: *“een gedragsregel opgelegd door een hoger wezen”*; de schepselen die noch de macht tot denken, noch tot willen bezitten, moeten de algemene wetten onveranderlijk gehoorzamen zolang zij bestaan, want hun bestaan berust op die gehoorzaamheid. Nu zullen we daarentegen de wetten in de meer beperkte zin van het woord beschouwen. Deze stellen geen regels vast voor gedrag in het algemeen, maar voor menselijk handelen of gedrag. Volgens deze voorschriften moet de mens, een wezen begiftigd met zowel rede als vrije wil, het edelste van alle ondermaanse wezens, gebruik maken van zijn vermogen om zich te gedragen.

De mens, als schepsel, is noodzakelijkerwijs onderworpen aan de wetten van zijn Schepper, want hij is volkomen afhankelijk. Een onafhankelijk schepsel hoeft slechts de regels te volgen die hij zichzelf voorschrijft. In een staat van afhankelijkheid is de ondergeschikte verplicht de wil van hem van wie hij afhankelijk is als gedragsregel te aanvaarden; en wel met name op die punten waarop hij afhankelijk is. De afhankelijkheid varieert al naar gelang de superioriteit van de een en de afhankelijkheid van de ander groter of kleiner is. Aangezien de mens voor alles absoluut afhankelijk is van zijn Schepper, is het dientengevolge noodzakelijk dat hij zich op alle punten houdt aan de wil van zijn Schepper.

Deze wil van zijn Schepper wordt de wet der natuur genoemd. Toen God de stof schiep verleende Hij haar het beginsel van beweging en stelde Hij bepaalde regels vast om die beweging voortdurend te besturen. Evenzo heeft Hij toen Hij de mens schiep en hem de vrije wil verleende om zichzelf op ieder gebied van het leven te leiden, bepaalde onveranderlijke regels vastgesteld voor de menselijke natuur, waardoor die vrije wil enigermate wordt geregeld en beperkt. Ook schonk Hij hem het redelijk vermogen om de zin van die wetten te ontdekken.

Als een wezen van oneindige kracht was de Schepper ongetwijfeld in staat om Zijn schepsel, de mens, iedere wet, hoe onrechtvaardig en streng ook, voor te schrijven. Omdat Hij echter ook een wezen is van oneindige wijsheid, stelde Hij alleen die wetten vast welke reeds in de natuur der dingen bestonden voor er sprake was van enige formulering van de wetten. Dit zijn de eeuwige, onveranderlijke wetten van goed en kwaad, waaraan de Schepper zelf zich in al Zijn beschikkingen houdt en Hij heeft de menselijke rede het vermogen tot ontdekking ervan gegeven, in zoverre zij nodig zijn voor de besturing van de menselijke handelingen. Dit zijn onder meer de volgende beginselen: *“dat wij eervol zullen leven, anderen niet zullen kwetsen en ieder het zijne zullen geven”*; tot deze drie algemene voorschriften heeft Justinianus de gehele rechtsleer teruggebracht.*

Als de ontdekking van deze beginselen van de wet der natuur zou berusten op het eventuele juiste gebruik van de rede en men haar niet anders zou kunnen bereiken dan met behulp van een reeks abstracte uiteenzettingen, dan zou de mens een prikkel nodig hebben om zijn onderzoeken te stimuleren; anders zou het merendeel van de mensen tevreden berusten in geestelijke luiheid, met onwetendheid als onafscheidelijke metgezel. Daar de Schepper niet alleen een wezen is van oneindige kracht en wijsheid, maar ook van oneindige goedheid, heeft het hem behaagd de aard en de aanleg van de mens zo te ontwerpen, dat wij geen andere drijfveer nodig hebben om de regels van het recht te onderzoeken en na te volgen dan onze eigen liefde voor onszelf, het universele beginsel van handeling. Want Hij heeft de wetten van eeuwige rechtvaardigheid zo nauw verbonden, zo innig verweven met het geluk van ieder individu, dat wij dit laatste slechts kunnen bereiken door het eerste in acht te nemen; en wanneer het eerste nauwgezet gehoorzaamd wordt, dan kan het niet anders dan het laatste tot

* Justinianus – Oost-Romeins keizer, 527-565; citaat uit: *De Instituten van Justinianus, boek 1, hoofdstuk 1, paragraaf 3.*

gevolg hebben. Door middel van dit onderlinge verband tussen rechtvaardigheid en menselijk geluk, heeft Hij de wet der natuur niet verstrikt in een veelheid van abstracte regels en voorschriften over de juistheid en onjuistheid der dingen, zoals velen ten onrechte veronderstellen. Hij heeft echter de regel van gehoorzaamheid beperkt tot dit ene vaderlijke voorschrift: "*De mens zal zijn eigen geluk nastreven.*" Dit is de essentie van wat wij ethiek* of de natuurwet noemen. De verschillende wetten in onze rechtsorden hebben geen andere bedoeling dan ons te laten zien welke daden tot het ware menselijk geluk voeren en dus geven zij aan dat het verrichten ervan overeenstemt met de wet der natuur; tevens laten zij ons zien welke daden daarentegen destructief zijn voor het ware menselijke geluk en dat daarom de wet der natuur ze verbiedt.

Deze natuurwet die even oud is als de mensheid en door God zelf is voorgeschreven, gaat boven de verplichting van iedere andere wet. Zij is bindend over de gehele aarde in alle landen en te allen tijde; menselijke wetten bezitten geen enkele geldigheid, indien zij hiermee in tegenspraak zijn. De wetten die gelden, ontleen al hun kracht en gezag direct of indirect aan deze oorspronkelijke wet.

Ieder individu met zijn eigen behoeften moet voor het onderkennen van de natuurwet zijn toevlucht nemen tot de rede; want zoals wij hiervoor zagen, is het de taak van de rede om in alle levensomstandigheden te ontdekken wat de natuurwet ons voorschrijft. Dit wordt bereikt door te overwegen op welke wijze wij het best ons wezenlijk geluk bereiken. Indien onze rede, zoals bij onze eerste voorvader voor de zondeval, helder en volmaakt was, niet verward door

* ethiek – van het Griekse woord *èthikos* = verband houdend met de gewone verblijfplaats (het Zelf); Plato's dialoog *Phaedrus* met daarin de mythe van de wagenmenner, handelt o.a. over ethiek, d.w.z. over de herinnering en de liefde tot 's mensen gewone verblijfplaats, het Zelf.

hartstochten, onbeneveld door vooroordeel, onverzwakt door ziekte of onmatigheid, dan zou de taak plezierig en gemakkelijk zijn. Wij zouden dan geen andere gids nodig hebben. Iedereen ondervindt nu echter uit eigen ervaring het tegendeel; de rede is verdorven en het begrip is vol onwetendheid en dwaling.

Dit heeft veelvuldig aanleiding gegeven tot de heilzame tussenkomst van de goddelijke voorzienigheid, welke het heeft behaagd uit mededogen met de zwakheid, onvolmaaktheid en blindheid van de menselijke geest, zijn wetten te ontsluiten en te bekrachtigen door een onmiddellijke en directe openbaring. Deze leringen noemen wij de geopenbaarde of goddelijke wet, welke alleen in de heilige geschriften worden gevonden. Bij nadere beschouwing blijken deze geopenbaarde voorschriften deel uit te maken van de oorspronkelijke natuurwet, aangezien zij in alle opzichten gericht zijn op het menselijk geluk. Hieruit kunnen wij echter niet afleiden dat de ware kennis bereikbaar was voor de rede in zijn verdorven staat; voordat zij geopenbaard werd, was zij immers eeuwenlang vergeten. Omdat de morele voorschriften van deze geopenbaarde wet dezelfde oorsprong hebben als die der natuurwet, is de verplichting die zij inhouden van gelijke kracht en duurzaamheid. Toch heeft de geopenbaarde wet (menselijk gesproken) oneindig veel meer autoriteit dan wat wij de natuurwet noemen. Want de een is de natuurwet, door God zelf uitdrukkelijk als zodanig gegeven, de ander is slechts wat wij ons met behulp van de rede kunnen voorstellen van de wet. Indien wij van de laatste even zeker konden zijn als van de eerste, dan zouden beide evenveel autoriteit hebben; maar zolang dat niet het geval is, kunnen zij niet met elkaar wedijveren.

Op deze twee hoekstenen, de natuurwet en de geopenbaarde wet, berusten alle menselijke wetten; dat wil zeggen, menselijke wetten die deze wetten tegenspreken, zijn onduidbaar. Er zijn, weliswaar, een groot aantal ondergeschikte punten waarop zowel de geopenbaarde wet als de natuurwet de mens zijn volledige vrijheid laten; daaraan worden echter waar dat

noodzakelijk is ten behoeve van de gemeenschap zekere beperkingen gesteld. Op deze punten hebben de menselijke wetten hun grootste kracht en uitwerking. Op punten die niet ondergeschikt zijn, vormen de menselijke wetten slechts een uitwerking van die voorgaande wetten, bij de gratie waarvan zij werken. Bijvoorbeeld in het geval van moord: dit wordt uitdrukkelijk door de geopenbaarde wet en aantoonbaar door de natuurwet verboden; uit deze verboden ontstaat de werkelijke onwettigheid van deze misdaad. Die menselijke wetten welke er een straf op stellen, veranderen geenszins de morele schuld, noch leggen zij een zwaardere verplichting op aan het geweten om zich te onthouden van die daad. Ja, zelfs als een menselijke wet ons zou toestaan of opdragen die daad te begaan, dan zijn we gedwongen die menselijke wet te overtreden, anders zondigen we zowel tegen de geopenbaarde wet als tegen de natuurwet. Maar ten aanzien van zaken die op zichzelf ondergeschikt zijn en niet geboden of verboden worden door die hogere wetten, zoals bijvoorbeeld het uitvoeren van wol naar vreemde landen, heeft de lagere wetgeving ruimte om tussenbeide te komen en een handeling onwettig te verklaren die dat tevoren niet was.

Als de mens geheel alleen temidden van de natuur zou leven, niet verbonden met andere individuen, dan zou er geen behoefte zijn aan enige andere wet dan de wet der natuur en de wet van God. Noch zou er enige andere wet kunnen bestaan, want een wet veronderstelt altijd een meerdere die de wet vaststelt; maar geheel alleen temidden van de natuur zijn wij allen gelijk, zonder enige andere meerdere dan onze Schepper. De mens is echter geschapen voor de samenleving; zoals verschillende geleerden hebben geschreven, is de mens niet in staat om in afzondering te leven, noch heeft hij de moed daartoe. Daar het echter onmogelijk is het gehele menselijke ras in één grote samenleving te verenigen, moeten zij zich wel in vele samenlevingen verdelen en afzonderlijke staten, gemeenschappen en naties vormen. Ondanks de volkomen onafhankelijkheid van elkaar zijn zij toch onderhevig aan wederzijdse uitwisselingen. Hieruit ontstaat een derde soort wet, teneinde

deze wederzijdse uitwisselingen te regelen. Deze zogenaamde “wet der natiën” kan, omdat geen van deze staten een macht aan een ander toekent, door geen van alle worden opgelegd en zal dus volkomen berusten op de regels van de wet der natuur en op wederzijdse verdragen, tractaten, verbintenissen en afspraken tussen deze verschillende gemeenschappen. Voor het vaststellen van deze verdragen kunnen zij ook tot geen andere regel dan de natuurwet hun toevlucht nemen, daar dit de enige wet is waar de betrokken gemeenschappen evenzeer ondergeschikt aan zijn. Daarom merkt de burgerlijke wet zeer terecht op, dat: *“wat de rede van nature heeft bepaald over betrekkingen tussen alle mensen, dat wordt het volkenrecht genoemd.”**

* *Instituten van Justinianus, boek 1, hoofdstuk 1, par.9.*

De gemeenschapswet

Tot zover wat volgens mij gezegd moet worden over de natuur, de geopenbaarde wet en de wet der natiën, alvorens ik dieper inga op het voornaamste onderwerp van dit hoofdstuk: de burgerlijke of gemeenschapswet; dat wil zeggen de regels aan de hand waarvan districten, gemeenschappen of natiën worden bestuurd, hetgeen door Justinianus werd omschreven als: “burgerwet is wat ieder volk voor zichzelf vaststelt.”* Ik noem het gemeenschapswet (municipal law) overeenkomstig ons gewone spraakgebruik; want hoewel strikt genomen deze uitdrukking de bijzondere gewoonten aanduidt van één enkele “municipium” of vrijstad, kan zij toch met voldoende recht gebruikt worden voor iedere staat of natie, die bestuurd wordt door een stelsel van wetten en gewoonten.

Een geschikte omschrijving van de gemeenschapswet in deze zin wordt dan: “Een regel voor burgerlijk gedrag, voorgeschreven door de hoogste macht in een staat, gebiedend wat goed is en verbiedend wat fout is.” Laten wij de verschillende begrippen uit deze omschrijving trachten te verklaren.

Ten eerste is het een “regel”; geen onverhoeds en willekeurig bevel van een meerdere ten aanzien van een onderdaan, maar iets wat blijvend, eensluidend en algemeen geldig is. Een gerechterlijk besluit om Titius** goederen verbeurd te verklaren of om hem van hoogverraad te beschuldigen valt daarom niet onder het begrip gemeenschapswet, want de werking van dit besluit strekt zich alleen uit tot Titius en heeft geen betrekking op de gemeenschap in het algemeen; het is veeleer een vonnis dan een wet. Een besluit echter dat de misdaad waarvan Titius wordt beschuldigd, als hoogverraad beschouwd zal worden, is blijvend, eensluidend en algemeen geldend en vormt daarom terecht een regel. Het wordt ook een regel genoemd om het te onderscheiden van een advies of raad, waarbij wij vrij zijn om

* *Instituten van Justinianus, boek 1, hoofdstuk 2, par. 1.*

** Een willekeurige burger

deze naar eigen inzicht al dan niet op te volgen en op redelijkheid of onredelijkheid te beoordelen. Onze gehoorzaamheid aan de wet is echter niet afhankelijk van onze goedkeuring, maar van de wil van de maker. Raad is slechts een kwestie van overredenen, wet is een kwestie van opleggen. Raad geldt alleen voor de gewilligen, wet ook voor de onwilligen.

Het wordt tevens een regel genoemd, om het te onderscheiden van een verdrag of overeenkomst, want een verdrag is een belofte die van ons uitgaat, maar een wet is een gebod gericht tot ons. De taal van een verdrag is: "Ik zal dit al dan niet doen"; de taal van een wet is: "Gij zult dit al dan niet doen." Weliswaar brengt een verdrag een verplichting met zich mee, welke voor ons geweten even zwaar weegt als die van een wet, maar de oorsprong van de verplichting is verschillend. Bij verdragen bepalen en beloven wij zelf wat er gedaan zal worden, alvorens wij verplicht zijn het te doen; bij wetten zijn wij verplicht ernaar te handelen, zonder dat wij zelf ook maar iets bepalen of beloven. Om deze redenen wordt wet omschreven als "een regel".

Een gemeenschapswet is ook "een regel voor *burgerlijk gedrag*." Dit onderscheidt de gemeenschapswet van de geopenbaarde en de natuurwet. De natuurwet is de regel voor moreel gedrag en de geopenbaarde wet is niet alleen de regel voor moreel gedrag, maar ook de regel voor geloof. Deze geopenbaarde wet heeft betrekking op de mens als individueel schepsel en wijst hem op zijn plicht tegenover God, zichzelf en zijn naaste. De gemeenschaps- of burgerlijke wet beschouwt de mens daarentegen als burger en gebonden aan zijn plichten jegens zijn naaste buiten de louter natuurlijke en religieuze plichten. Plichten waaraan hij zich dient te houden in ruil voor het genot van de voordelen van de gemeenschap; wat er op neer komt, dat hij zijn deel bijdraagt aan het onderhoud van en de rust in de samenleving.

Evenzo is het "*een voorgeschreven regel*", want een beslissing die slechts in de geest van de wetgever bestaat, zonder dat hij kenbaar is gemaakt, kan nooit geschikt zijn als wet.

Het is vereist dat deze beslissing bekend gemaakt wordt aan de mensen die eraan moeten gehoorzamen. De wijze waarop deze bekendmaking gebeurt, is echter totaal onbelangrijk. Een wet kan bekend zijn doordat hij is opgenomen in de traditie en reeds lang wordt nageleefd, hetgeen betekent dat hij in het verleden ooit is bekendgemaakt, zoals het geval is met de gewoontewet in Engeland. De bekendmaking kan geschieden door omroepers, beambten die speciaal hiervoor zijn aangesteld, zoals gebeurt bij proclamaties en bepaalde beslissingen van het parlement die publiekelijk dienen te worden voorgelezen in kerken en andere vergaderplaatsen. Tenslotte kan de bekendmaking geschieden op schrift, in druk en dergelijke, hetgeen de normale gang van zaken is bij alle beslissingen van het parlement. Welke methode men ook gebruikt, men is steeds verplicht het zo openlijk en duidelijk mogelijk te doen. Niet zoals Caligula*, die (volgens Dio Cassius**) zijn wetten in heel kleine letters opschreef en ze dan aan hoge pilaren ophing, om de mensen met meer zekerheid te kunnen verschalken. Er is echter nog een onredelijker methode en die wordt genoemd: wetgeven achteraf; dat wil zeggen dat de wetgever, nadat men iets heeft gedaan, het dan voor het eerst strafbaar maakt en de dader als een misdadiger bestraft. De betrokkene had onmogelijk kunnen voorzien dat een daad, die hij in alle onschuld verrichtte, achteraf strafbaar zou worden gesteld. Hij had dan ook geen reden om zich ervan te onthouden. Elke straf is in zo'n geval wreed en onrechtmatig.* Daarom moeten alle wetten gemaakt en afgekondigd worden voor zij in werking treden.

* Caligula – Romeins keizer (37-41).

** Dio Cassius – Grieks geschiedschrijver van de lotgevallen van Rome (2e eeuw na Chr.).

* Zulke wetten werden bij de Romeinen "privilegia" genoemd. Cicero zegt hierover in zijn *Oratio pro domo*: "De heilige wetten verbieden het en de twaalf tafelen verbieden het, dat wetten voor privé personen worden opgesteld, want dit is een privilege. Niemand heeft het ooit verdragen, niets is wreder, niets is verderfelijker, er is niets wat deze gemeenschap sterker tegenstaat."

Dit wordt bedoeld met de term: *voorgeschreven*. Wanneer deze regel echter op de bekende wijze bekendgemaakt of voorgeschreven is, dan is het verder een zaak van de onderdanen om hem terdege te kennen. Want als onwetendheid van wat wij zouden kunnen weten erkend werd als een wettig excuus, dan zouden de wetten geen enkel effect hebben en zou men er altijd straffeloos aan kunnen ontkomen.

De gemeenschapswet is "een regel voor burgerlijk gedrag, voorgeschreven door *de hoogste macht in een staat*." Want wetgeving is, zoals wij gezien hebben, de voornaamste daad van gezag die het ene wezen over het andere kan uitoefenen. Naar de aard van de wet is het daarom een vereiste dat hij gemaakt wordt door de hoogste macht. Soevereiniteit en wetgevende macht zijn dan ook identieke termen; de een kan niet bestaan zonder de andere. Dit brengt ons natuurlijk tot een korte uiteenzetting over de natuur van een samenleving, een burgerlijk bestuur en over het natuurlijke recht van de soevereine macht in een staat, ongeacht bij wie de macht berust om wetten te maken en te handhaven. De enige ware en natuurlijke grondslagen van een samenleving zijn de behoeften en angsten van individuen. Niet dat wij, zoals enkele schrijvers, kunnen geloven dat er ooit een tijd was zonder iets als een samenleving; en dat individuen door een impuls van de rede en in het besef van hun behoeften en zwakheden, elkaar op een grote vlakte ontmoetten, een contract met elkaar sloten en de grootste aanwezige als hun leider kozen. Dit idee over het feitelijk bestaan van een ongebonden staat is te fantastisch om serieus te worden genomen. Bovendien is het volledig in tegenspraak met de overleveringen over het oorspronkelijk bestaan van de mens, en met het voortbestaan van die overleveringen tweeduizend jaar lang. Families deden dit. Zij vormden onder elkaar de eerste samenleving. Iedere dag verlegde die haar grenzen en als die samenleving van herders, waarin ook de aartsvaders blijken te hebben geleefd, te groot werd om gemakkelijk in ieders onderhoud te voorzien, dan splitste zij zich door middel van verhuizingen in meerdere samenlevingen.

Later, toen de landbouw zich ontwikkelde, die meer mensen werk verschaft en ook meer mensen kan voeden, namen die verhuizingen af. Verschillende stammen, die vroeger uiteen waren gegaan, verenigden zich weer. Soms onder dwang en door verovering, soms door toeval en soms misschien wel door een verdrag. Hoewel de samenleving niet haar oorsprong vindt in een samenkomst van individuen die daartoe gedreven werden door hun behoeften en angsten, is het toch dit besef van zwakheid en onvolmaaktheid dat de mens bijeenhoudt. Dit geeft de noodzaak aan van deze vereniging. Daarom is dit zowel de stevige als natuurlijke grondslag, als ook het bindmiddel van een samenleving. Hoewel het misschien nooit officieel is uitgesproken bij het stichten van een staat, moet men dit toch altijd wel in wezen begrepen en bedoeld hebben op het moment dat men een verbintenis aanging: namelijk, dat het geheel al zijn delen behoort te beschermen en dat ieder deel gehoorzaamheid verschuldigd is aan de wil van het geheel. Of, met andere woorden, dat de gemeenschap de rechten van ieder lid behoort te beschermen en dat in ruil voor deze bescherming ieder individu zich behoort te onderwerpen aan de wetten van de gemeenschap; zonder die onderwerping van allen zou onmogelijk ook maar iemand beschermd kunnen worden.

Want als er eenmaal een samenleving gevormd is, volgt daaruit vanzelf de noodzaak tot het vormen van een bestuur of regering om de samenleving te bewaren en de orde te handhaven. Indien er geen hogere macht zou zijn ingesteld, aan wiens orders en beslissingen alle leden moeten gehoorzamen, dan zouden de mensen nog in een natuurlijke staat leven zonder enige rechter op aarde om hun rechten te omschrijven en hun fouten te helpen herstellen. Daar echter alle leden van de samenleving van nature gelijk zijn, kan men zich natuurlijk afvragen aan wie men het bestuur moet toevertrouwen. Het antwoord hierop is eenvoudig, maar de praktische uitwerking ervan heeft in zeker de helft van de gevallen aanleiding gegeven tot mislukkingen, waar misplaatste politieke ijver nu eenmaal toe leidt. Over het algemeen zullen de mensen het erover eens zijn dat de bestuurlijke macht gelegd moet worden bij die personen, bij wie naar alle waarschijnlijkheid die

eigenschappen zullen worden gevonden, die in hun meest volmaakte staat een duidelijk kenmerk zijn van het hoogste wezen. Ik bedoel wijsheid, goedheid en gezag; wijsheid om het ware belang van de gemeenschap te kunnen onderscheiden; goedheid om de moed te hebben altijd het ware belang na te streven; en kracht of gezag om deze kennis en bedoeling ten uitvoering te brengen. Dit zijn de natuurlijke grondslagen van soevereiniteit en deze eigenschappen moeten bij ieder goed bestuur gevonden worden.

Hoe de verschillende bestuursvormen die nu in de wereld bestaan ooit zijn ontstaan, is erg onzeker en heeft aanleiding gegeven tot eindeloze discussies. Het is niet mijn zaak, noch mijn bedoeling me daarin te mengen. Hoe ze ook begonnen, of waarom ze blijven bestaan, bij alle moet een hoogste, onweersaanbare, absolute, ononderworpen autoriteit zijn bij wie de rechten van de hoogste macht, of de rechten van de soevereiniteit berusten. En de autoriteit is in die handen gelegd, waar (naar het idee van de stichter van de samenleving, hetzij uitdrukkelijk gegeven, hetzij met zwijgende toestemming verkregen) de vereiste eigenschappen voor oppermacht, wijsheid, goedheid en gezag naar alle waarschijnlijkheid zullen worden gevonden. De politieke schrijvers uit de oudheid zeggen dat er slechts drie gewone bestuursvormen bestaan. Ten eerste de democratie, indien de soevereine macht gelegen is bij een algemene vergadering van alle leden van de gemeenschap. Ten tweede, de aristocratie, indien de soevereine macht gelegen is bij een vergadering van vooraanstaande leden van de gemeenschap. Ten derde, de monarchie, als de soevereine macht gelegen is in de handen van een enkele persoon. Alle andere bestuursvormen noemen zij verbasteringen van, of herleidbaar tot deze drie.

Met soevereine macht bedoelen zij, zoals we hierboven hebben gezien, de wetgevende macht; want waar die macht ook berust, alle anderen moeten zich ernaar voegen en zich erdoor laten leiden, ongeacht de uiterlijke vorm en inrichting van het bestuur. Want de wetgever kan te allen tijde die vorm en inrichting veranderen door een nieuwe verordening of regel, en hij kan de uitvoering van de wetten leggen in de handen van

wie hij wil; alle andere machten van de staat moeten de wetgevende macht gehoorzamen bij de uitvoering van hun functies, anders is het afgelopen met die staat.

In een democratie, waar de wetgevende macht berust bij het gehele volk, vindt men eerder goedheid, in de vorm van publieke deugden of "van goede zin zijn", dan een van de andere eigenschappen van bestuur. Algemene vergaderingen zijn vaak dwaas in hun vindingrijkheid en zwak in hun uitvoering; maar over het algemeen streven ze naar wat goed en rechtvaardig is en hebben zij altijd in zekere mate vaderlandsliefde en gemeenschapsgevoel. In aristocratieën is meer wijsheid dan bij de andere bestuursvormen; want zij worden gevormd, dat is althans de bedoeling, uit de meest ervaren burgers; er is echter minder eerlijkheid dan in een republiek en minder gezag dan in een monarchie. Een monarchie is inderdaad het krachtigst. Daar zijn alle zenuwen van het bestuur samengeknoopt en verenigd in de handen van de monarch. Er bestaat echter het gevaar dat deze die macht onvoorzichtig of tot onderdrukking gebruikt.

Deze drie vormen van bestuur hebben alle hun betere en slechtere kanten. Democratieën zijn gewoonlijk het best toegerust om de bedoeling van de wet aan te geven; aristocratieën om de maatregelen te bedenken om dat doel te bereiken; en monarchieën om die maatregelen uit te voeren. De klassieken hadden, zoals wij reeds zeiden, in het algemeen geen idee van enige andere duurzame bestuursvorm. Hoewel Cicero* van mening is dat "de beste staatsinrichting een evenwichtige combinatie is van de drie bestuursvormen, monarchie, aristocratie en democratie", behandelt Tacitus** dit idee van een gemengd bestuur als een fantastische gril; een bestuur waarin men alle drie de vormen terugvindt en van de voordelen van elk profiteert, zou het volgens hem, wanneer ingesteld, niet lang uithouden.

* Cicero - *De Republica*, boek 2, XXIII/4.1.

** Tacitus - *Annalen*, boek 4, 33.

Het is een geluk voor ons op dit eiland dat de Britse staatsinrichting al lang bestaat en waarschijnlijk nog lang zal blijven bestaan als een duurzame uitzondering op de geldigheid van deze opmerking. Bij ons berust de uitvoerende macht bij een enkel persoon en daarom kunnen de wetten met kracht worden uitgevoerd, zoals in de meest absolute monarchie. De wetgevende macht van het koninkrijk is toevertrouwd aan drie afzonderlijke machten die geheel onafhankelijk zijn van elkaar. Ten eerste de koning, ten tweede de geestelijke en wereldlijke adel, die een aristocratische vergadering vormen van uitverkorenen op grond van hun vroomheid, afkomst, wijsheid, dapperheid of bezit, en ten derde het huis van afgevaardigden, in vrijheid gekozen uit en door het volk, hetgeen een soort democratie vormt. Dit samengestelde lichaam dat door verschillende drijfveren wordt bewogen en verschillende belangen bewaakt, vormt het Britse parlement, dat met de hoogste macht is bekleed. Als een van de drie iets probeert te doen wat ongepast is, zullen een of twee andere dat weerstaan. Iedere afdeling heeft voldoende macht om elke verandering die men ongeschikt of gevaarlijk acht, tegen te houden. In de Britse staatsinrichting berust hier dus de soevereiniteit en dat is het heilzaamst voor de samenleving. Want in geen andere staatsvorm zouden wij zo'n goede en gelukkige combinatie kunnen vinden van de drie grote eigenschappen van bestuur. Als de hoogste macht was gevestigd bij een van de drie afzonderlijke afdelingen, dan waren wij blootgesteld aan de onvolkomenheden van de absolute monarchie, aristocratie of democratie. Dan zouden wij twee of drie essentiële ingrediënten van goed staatsmanschap missen; deugdzaamheid of wijsheid of gezag. Indien de hoogste macht was gevestigd bij twee afdelingen, bijvoorbeeld bij de koning en de adel, dan zouden onze wetten met vooruitziende blik gemaakt worden en goed worden uitgevoerd, maar zij zouden niet altijd het beste voor het volk op het oog hebben. Indien de macht gevestigd was bij de koning en het huis van afgevaardigden, dan zouden wij de omzichtigheid en de bemiddelende zorg missen van de wijsheid der adel. Indien de hoogste wetgevende macht gevestigd was bij de koning en het huis van afgevaar-

digden, en de koning kon geen veto uitspreken over hun maatregelen, dan zouden zij in de verleiding kunnen komen inbreuk te maken op het koninklijk privilege, of misschien om het koningschap af te schaffen en daarbij de kracht van de uitvoerende macht te verzwakken (zo niet helemaal te vernietigen).

De staatsinrichting van dit eiland is echter zo prachtig afgestemd en samengesteld, dat niets hem in gevaar kan brengen of vernietigen, zolang het machtsevenwicht tussen de verschillende afdelingen van de wetgevende macht niet wordt verstoord. Indien ooit de onafhankelijkheid van een van de drie verloren zou gaan, of ondergeschikt zou worden aan de inzichten van een van de twee andere, dan zou de staatsinrichting spoedig ter ziele zijn. De wetgeving zou gaan afwijken van wat oorspronkelijk met algemene goedkeuring was opgezet als de fundamentele wet van de samenleving. Zo'n verandering betekent, hoe dan ook tot stand gebracht, volgens Mr. Locke* (die zijn theorie waarschijnlijk iets te ver doortrekt) onmiddellijk een volledige ontbinding van het bestuur. Het volk zou weer tot anarchie vervallen met de vrijheid om voor zichzelf een nieuwe wetgevende macht in te stellen.

Na deze korte uiteenzetting over de drie gebruikelijke bestuursvormen en onze bijzondere staatsinrichting, die uit deze drie is samengesteld, ga ik verder met op te merken dat de macht om wetten te maken de hoogste autoriteit vormt en dat die autoriteit, waar die in een staat ook maar berust, het recht heeft om wetten te maken. In de woorden van onze definitie is dat: "de regel voor burgerlijk gedrag voorschrijven." Dit blijkt uit het doel en de instelling van staten. Want een staat is een gemeenschap die bestaat uit een groot aantal individuen, die voor hun veiligheid en hun gerief verenigd zijn met de bedoeling te handelen als een geheel, of als één mens. Een gemeenschap kan alleen maar handelen als één mens als zij handelt vanuit één uniforme wil.

* John Locke - *'An essay concerning human understanding'*, boek 2, hoofdstuk 21.

Aangezien echter staatkundige gemeenschappen gevormd worden door vele natuurlijke personen, die ieder hun eigen wil en voorliefde hebben, kunnen deze verschillende 'willen' niet door enige *natuurlijke* eenheid verenigd of gematigd worden of in een langdurige harmonie gebracht worden teneinde die uniforme wil van het geheel tot stand te brengen. Die kan daarom slechts door een *staatkundige* eenheid tot stand worden gebracht: door de instemming van alle mensen om hun eigen wil ondergeschikt te maken aan de wil van één mens of een of meer vergaderingen van mensen, aan wie de hoogste autoriteit is toevertrouwd. En deze wil van die ene mens of vergadering beschouwt men in verschillende staten, overeenkomstig hun verschillende staatsinrichtingen, als de wet.

Tot zover over het *recht* van de hoogste macht om wetten te maken. Daarnaast is het echter tevens diens *plicht*, want aangezien alle leden moeten gehoorzamen aan de wil van de staat, moeten zij van de staat ook aanwijzingen krijgen ter verduidelijking van diens wil. Daar het echter onmogelijk is aan iedereen afzonderlijk voor iedere daad aanwijzingen te geven, maakt de staat algemene regels ter voortdurende informatie en instructie van allen in ieder opzicht, zowel ten aanzien van de positieve als van de negatieve plichten. En wel opdat iedereen weet wat van hem zelf is en wat van een ander; welke absolute en welke vrijwillige plichten van hem verwacht worden; wat men eerlijk moet vinden of oneerlijk of onbelangrijk; in welke mate iedereen zijn natuurlijke vrijheid behoudt en wat hij heeft opgegeven als prijs voor de voordelen van de samenleving; en op welke manier een ieder gebruik moet maken van de rechten die de staat hem toekent om de openbare rust en orde te bevorderen en te bewaren.

Ik hoop dat uit wat hier naar voren is gebracht, de waarheid van het eerste deel van onze definitie voldoende duidelijk is geworden, namelijk, dat "de gemeenschappelijke wet een regel is voor burgerlijk gedrag, voorgeschreven door de hoogste macht in een staat." Ik ga nu over tot het tweede deel van de definitie; dat het een voorgeschreven regel is, "die gebiedt wat goed is en verbiedt wat fout is."

Om dit volledig te kunnen doen, moet de wet ten eerste de grenzen aangeven van goed en fout en deze vaststellen. En als dat is gebeurd dan is het natuurlijk evengoed de taak van de wet, als regel voor burgerlijk gedrag, om het goede te bekrachtigen en het foute aan banden te leggen of te herstellen. Nu rest ons alleen nog te bezien hoe de wet de grenzen tussen goed en fout, of recht en onrecht vaststelt, en op welke manier de wet het ene gebiedt en het andere verbiedt.

Iedere wet bestaat daarom zagezegd uit verschillende delen; een deel is *verklarend*: daarin zijn de rechten die men in acht moet nemen en de onrechten die men moet vermijden, duidelijk omschreven en vastgelegd; een ander deel is *aanwijzend*: daarin wordt aan de onderdaan uiteengezet en opgedragen die rechten in acht te nemen en zich te onthouden van het begaan van die onrechten; een derde deel is *herstellend*, waarin wordt aangegeven hoe iemand in zijn eigen situatie recht kan krijgen of onrecht kan herstellen; daar kan een vierde deel aan worden toegevoegd, dat men *sanctie* noemt of het *straffend* gedeelte van de wet: daarin wordt duidelijk gemaakt welk kwaad of welke straf men zich op de hals haalt als men een overtreding begaat en zijn plicht te buiten gaat of verwaarloost.

Het eerste, *veklarende* deel van de gemeenschapswet hangt niet zozeer af van de geopenbaarde wet of van de natuurwet, maar van de wijsheid en de wil van de wetgever. Deze stelling die we hiervoor slechts hebben genoemd, verdient een duidelijke toelichting. De rechten die door God en de natuur zijn ingesteld en daardoor naturrechten worden genoemd, zoals leven en vrijheid, hebben geen hulp van de menselijke wetten nodig om steviger in ieder mens te worden verankerd dan ze al zijn; noch winnen zij aan kracht als de gemeenschapswet verklaart dat ze onschendbaar zijn. Integendeel, geen menselijke wetgeving heeft de macht om ze te bekorten of te vernietigen; alleen de Schepper zelf kan Zijn wetten opheffen. Evenmin worden de goddelijke of natuurlijke plichten (zoals bijvoorbeeld het eren van God en het zorgen voor kinderen en zo meer) meer bekrachtigd, als de wet van het land ze ook tot plichten verklaart. Hetzelfde geldt voor misdaden en vergrijpen, die ver-

boden zijn door de hogere wetten en daarom bestempeld worden als “kwaad op zich”, zoals moord, diefstal en meeneed; zij worden niet schandaliger als de lagere wetgeving ze onwettig verklaart. Want die wetgeving handelt in alle gevallen slechts in ondergeschiktheid aan de grote wetgever: zij tekent zijn voorschriften op en maakt ze kenbaar. Dus over het geheel heeft het verklarende deel van de gemeenschapswet geen kracht of uitwerking ten opzichte van daden, die van nature of op zichzelf goed of fout zijn.

Met betrekking tot zaken die op zichzelf onbelangrijk zijn, is het echter totaal anders gesteld. Zij worden goed of fout, rechtvaardig of onrechtvaardig, plicht of vergrijp, al naar gelang de gemeenschapswetgever ze goed vindt om de welvaart van de samenleving te bevorderen, of ze effectief vindt bijdragen tot de bedoeling van het burgerleven. Zo verklaart onze gewoontewet, dat de goederen van de echtgenote met ingang van het huwelijk onmiddellijk het rechtmatig eigendom van de echtgenoot worden; het hieruit voortvloeiende recht of vergrijp heeft echter geen natuurlijke grondslag; het is een instelling van de wet ten bate van de burgerlijke samenleving.

Wanneer het wel voortkomt uit de natuurwet, dan geven de wetten van het land de bijzondere omstandigheden en de manier waarop het goed of fout is.

Neem bijvoorbeeld de burgerlijke plichten: gehoorzaamheid aan de oversten is een voorschrift van zowel de geopenbaarde als de natuurlijke wet, maar wie de oversten zijn en onder welke omstandigheden en in hoeverre men ze moet gehoorzamen, dat ligt op het terrein van de menselijke wetten om vast te stellen.

Evenzo met betrekking tot onrecht en misdaad moet het aan onze eigen wetgeving worden overgelaten om te beslissen wanneer het bemachtigen van andermans vee diefstal is en wanneer het een rechtmatige daad is, zoals wanneer een landeigenaar er beslag op legt bij wijze van pacht.

Tot zover over het *verklarende* deel van de gemeenschapswet. Het *aanwijzende* deel berust vrijwel op hetzelfde. Eigenlijk is de

verklaring bij de aanwijzing inbegrepen, want gewoonlijk wordt de wet verklaard middels de aanwijzing die ervoor gegeven wordt. De wet “Gij zult niet stelen” verklaart dat stelen een misdaad is en wij hebben gezien dat in zaken die op zichzelf onbelangrijk zijn, het goed of fout afhangt van de aanwijzingen van de wetten om het te doen of na te laten.

Het *herstellende* deel van de wet is noodzakelijkerwijze een vervolg op de eerste twee delen. Wetten zouden vaag en onvolmaakt zijn zonder dit deel. De rechten zouden tevergeefs worden verklaard en er zouden tevergeefs aanwijzingen worden gegeven om ze in acht te nemen, als er geen manier was om ze te herstellen of ze te doen gelden bij het niet nakomen van of het inbreuk maken op de wetten. Dit is precies wat we bedoelen met de bescherming van de wet. Als bijvoorbeeld het *verklarende* deel van de wet stelt: “de landerijen of het erfgoed van Titius’ vader worden bij diens dood Titius’ eigendom” en het *aanwijzende* deel zegt: “niemand mag andermans eigendom betreden zonder toestemming van de eigenaar”, en indien Gaius toch het land in bezit durft te nemen, dan zal het *herstellende* deel van de wet zijn taak vervullen: Gaius moet het bezit aan Titius teruggeven en hem tevens de schade van de overtreding vergoeden.

Nu over de *sancties* van de wetten, of het kwaad dat gepaard gaat met het verbreken van burgerlijke plichten. De menselijke wetgevers hebben er voor gekozen de sanctie van hun wetten eerder een vergelding dan een vergoeding te laten zijn, dat wil zeggen, zij bestaan meer uit straffen dan uit beloningen. Ten eerste omdat de bescherming en het in vrede genieten van al onze burgerlijke rechten en vrijheden, hetgeen het zekere en algemene gevolg is van gehoorzaamheid aan de gemeenschaps-wet, op zichzelf de beste en meest waardevolle beloning is. Tevens zou ook geen enkele staat, indien iedere deugdzame daad zou worden afgedwongen door een speciale beloning in het vooruitzicht te stellen, het kapitaal kunnen leveren voor zoveel premies. Bovendien is de vrees voor het kwaad een veel krachtiger drijfveer voor het menselijk gedrag dan het

voorzicht van het goede. Daarom, hoewel een verstandig gebruik van beloningen soms uitstekend van nut kan zijn, beloven de burgerlijke wetten die ons onze plichten opleggen, zelden een voorrecht of een beloning aan degene die de wet gehoorzaamt. Zij zijn echter altijd toegerust met een straf voor overtreders, welke soms uitdrukkelijk naar aard en omvang wordt omschreven, of wordt overgelaten aan het oordeel van de rechters, of aan hen wie de uitvoering van de wet is toevertrouwd.

Van alle delen der wet is het *straffende* deel het meest effectief. Het is immers vergeefse moeite om te zeggen: "doe dit of laat dat", als wij daarbij niet zeggen: "dit zal het gevolg zijn van uw weerbarstigheid." Wij moeten daarom goed zien dat de sterkte en de kracht van de wet bestaat in de straf die ermee gepaard gaat. Hierop berust bij uitstek de verplichting aan de menselijke wetten.

Men zegt dat wetgevers en hun wetten *dwingen* en *verplichten*; dat wil niet zeggen dat ze de mens met fysiek geweld dwingen, zodat het voor hem onmogelijk wordt anders te handelen dan de wetten aangeven; hetgeen in strikte zin een verplichting is. Door echter een straf voor overtreders vast te stellen en kenbaar te maken, overtreedt niemand meer gemakkelijk de wet, want de dreiging van de straf maakt gehoorzaamheid verre te verkiezen boven ongehoorzaamheid. Zelfs als er de belofte van een beloning is naast de dreiging van een straf, dan nog schijnt de gehoorzaamheid aan de wet voornamelijk te berusten op de straf: want beloningen kunnen uiteraard slechts *overreden* en *verlokken*; alleen een straf is *dwingend*.

Zeer terecht stellen de belangrijkste van onze ethische schrijvers dat menselijke wetten het geweten aanspreken. Als dit geweten echter de enige of meest krachtige verplichting was, dan zouden alleen de goede mensen de wetten in acht nemen en de slechten zouden zich ertegen verzetten. Hoe waar deze stelling dan ook is, zij heeft een beperkte geldigheid. Zij geldt, naar ik meen, slechts voor de wetten die refereren aan de *rechten* van de

mens. Zo zal, wanneer een wet heeft bepaald dat het land aan Titius behoort, ons geweten ons verplichten het land niet langer aan Titius te onthouden noch het te betreden zonder zijn toestemming. Ook wanneer het wetten betreft die refereren aan onze *natuurlijke plichten*, of die spreken over vergrijpen die *kwaad op zich* zijn, wordt ons geweten aangesproken, en voelen wij ons door haar gedwongen onze plichten te vervullen en dergelijke vergrijpen na te laten, want wij worden op de eerste plaats gebonden door hogere wetten, die aan de menselijke voorafgaan. Wetten daarentegen, die alleen verplichtingen opleggen ten bate van de gemeenschap en die bepaalde zaken strafbaar stellen om kwaad te voorkomen, die wetten spreken ons geweten niet direct aan. Maar het geweten eist slechts van ons de straf te ondergaan bij overtreding van die wetten.

Zouden dergelijke wetten in een staat alle een beroep doen op ons geweten, dan zouden ze niet alleen als onuitvoerbaar beschouwd worden, maar ook als goddeloos, want de overmaat aan wetten zou dan de snaren van ons geweten doen springen. In deze gevallen nu, wordt de mens een alternatief geboden: ofwel zich aan de wet te houden, ofwel de straf te ondergaan. Welke keuze hij ook maakt, zijn geweten blijft er zuiver bij. Zo wordt volgens de regels ter instandhouding van het wild een boete geëist voor het doden van een haas door onbevoegden. De overtreding van zo'n verbod betekent geen moreel vergrijp; het enige dat ons geweten van ons eist is het ondergaan van de straf als deze wordt opgelegd.

Ik heb nu de definitie van een gemeenschapswet behandeld; en ik heb duidelijk gemaakt dat het is: "een regel – voor burgerlijk gedrag – voorgeschreven – door de hoogste macht in een staat – gebiedend wat goed is en verbiedend wat fout is." Gelijktijd heb ik geprobeerd een paar beginselen te behandelen van de aard van burgerlijk bestuur en de verplichting van menselijke wetten. Alvorens ik dit deel besluit, lijkt het me juist even stil te staan bij de *interpretatie* van wetten.

Als er enige twijfel was over de betekenis van Romeinse wetten, dan placht men dit schriftelijk aan de keizer voor te leggen

opdat hij zijn zienswijze kon geven. Dit was zeker een slechte wijze van interpretatie. De wetgever te vragen om in bijzondere geschillen te beslissen, duurt niet alleen eindeloos lang, maar schept ook ruime mogelijkheden tot partijdigheid en onderdrukking. De antwoorden van de keizer werden zijn beschikkingen genoemd en deze hadden in volgende zaken de kracht van eeuwige wetten, hoewel ze door iedere weldenkende burger terdege onderscheiden dienden te worden van de algemene grondslagen die slechts de natuur der dingen tot gids hebben. Keizer Macrinus* heeft, naar zijn geschiedschrijver Capitolinus ons vertelt, eens besloten deze beschikkingen af te schaffen en het te houden bij de algemene verordeningen. Hij kon het niet verdragen dat de slordige en ondoordachte antwoorden van keizers als Commodus** en Caracalla*** geëerbiedigd werden als wetten. Justinianus was echter een andere mening toegedaan en hij hield ze alle in stand. Evenzo zijn de kerkelijke wetten of pauselijke decreten, beschikkingen in de meest strikte zin. In tegenstelling tot het juiste gebruik van de rede werken zij van het bijzondere naar het algemene.

De beste en meest redelijke manier om de wil van de wetgever te interpreteren, is het onderzoeken van zijn bedoelingen op het moment dat hij de wet maakte, aan de hand van de meest voor de hand liggende gegevens; zoals de woorden, de context, het onderwerp, de uitwerking en het gevolg, of de geest en de reden van de wet. Laten we die alle in het kort bekijken.

1. Woorden moeten in het algemeen verstaan worden in hun gewone en meest gangbare betekenis; men moet niet zozeer afgaan op hun grammaticale samenstelling als wel op hun algemene en openbare gebruik.

* Macrinus - Romeins keizer (217-218).

** Commodus - Romeins keizer (180-192), zoon van Marcus Aurelius.

*** Caracalla - Romeins keizer (211-217), zoon van Septimus Severus.

De wet die Puffendorf* noemt, welke de leek verbiedt om “de hand te slaan aan” een priester, oordeelde men ook van toepassing op degene die een priester met een wapen verwondde. Voorts moeten vaktermen en technische termen begrepen worden in de betekenis die geldt bij de deskundigen in elk vak, elke bedrijfstak en wetenschap. In de erfopvolging komt de kroon van Engeland “aan prinses Sofia** en haar natuurlijke erfgenamen die protestant zijn.” Dan is het nodig om wetgeleerden te hulp te roepen, om precies vast te stellen wat met “natuurlijke erfgenamen” bedoeld wordt; want in wettelijke zin vallen daar slechts een aantal van haar rechtstreekse afstammelingen onder. Tenslotte, wanneer de woorden in twee wetten met elkaar in strijd zijn, dan geldt de jongste wet en vervalt de oudste: “latere wetten heffen voorgaande en daaraan tegengestelde wetten op”, dat is een grondstelling van de algemeen geldende wet en ook van onze eigen grondwet. Evenzo bepaalt een van de wetten van de twaalf tafelen der wet in Rome: “wat het nageslacht rechtvaardig acht zal gelden als wet.”

2. Als woorden toch nog twijfelachtig zijn, dan kunnen we hun bedoelingen afleiden uit de context; het kan buitengewoon nuttig zijn om een woord of een zin, waarvan de betekenis dubbelzinnig, twijfelachtig of ingewikkeld is, te vergelijken met de context. Zo wordt er bij de formulering van een wet van het parlement vaak gebruik gemaakt van een voorwoord of inleiding. Men kan een wet ook vergelijken met andere wetten van dezelfde wetgever, die enigszins verwant zijn met het onderwerp of uitdrukkelijk betrekking hebben op hetzelfde punt. Dus, als de wet van Engeland verklaart dat moord een misdrijf is zonder “het voorrecht van de geestelijkheid***”, dan moeten we in dezelfde wet van Engeland zoeken wat “het

* Samuël, vrijheer van Puffendorf (1632 - 1694), een der stichters van het natuur- en volkerenrecht, hoogleraar te Heidelberg.

** Sofia - keurvorstin van Hannover, kleindochter van Jacobus I en moeder van George I, gestorven op 28 mei 1714.

*** het voorrecht van geestelijken om niet voor een wereldlijke rechtbank te hoeven verschijnen.

voorrecht van de geestelijkheid" is; en als de gewoontewet simonie**** afkeurt, dan is het verstandig om te overwegen wat volgens de canonieke wet simonie is.

3. Betreffende het onderwerp: woorden moeten altijd verstaan worden met betrekking tot het onderwerp, want dat is de bedoeling van de wetgever en daartoe gebruikt hij de woorden. Dus als een wet van onze Edward III alle geestelijken verbiedt "voorzieningen" in Rome te kopen, dan lijkt deze wet het kopen van graan en andere levensmiddelen te verbieden. Als we echter bedenken dat de regel gemaakt werd om de uitbuiting van het Vaticaan te beteugelen en dat de toewijzingen van kerkelijke leengoederen door de paus "voorzieningen" werden genoemd, dan zien wij dat deze beperkende bepaling alleen gericht was tegen deze kerkelijke leengoederen.

4. Met betrekking tot de uitwerking en het gevolg moeten wij gewoonlijk, als de woorden geen of een zeer vreemde betekenis hebben, een beetje afwijken van wat er letterlijk staat. Zo noemt Puffendorf een wet uit Bologna die bepaalt, "dat wie op straat bloed vergiet ten strengste gestraft zal worden." Na rijp beraad oordeelde men dit niet van toepassing op een dokter bij het aderlaten van iemand die op straat een beroerte had gekregen.

5. Als de woorden echter twijfelachtig zijn, is uiteindelijk de meest algemene en effectieve manier om de ware betekenis van de wet te ontdekken, het overwegen van de reden en de geest ervan. Als immers de reden van de wet wegvalt, dan behoort daarmee ook de wet buiten werking te treden. Een voorbeeld hiervan wordt gegeven door Cicero, of wie dan ook de auteur is van de redevoering tot Herennius. Er was een wet, dat degenen die in een storm het schip verlieten daarmee al hun bezittingen in en op het schip verloren; het schip en de lading zouden volledig toebehoren aan hen die op het schip bleven. Eens verlieten in een gevaarlijke storm alle zeelieden het schip, met

**** simonie – het kopen en verkopen van wat zuiver geestelijk is, zie *Handelingen 8, 18-20* (Simon de tovenaar).

achterlating van een zieke passagier die te ziek was om te kunnen ontsnappen. Bij toeval kwam het schip ongeschonden in de haven aan en de zieke claimde het eigendom van het schip op grond van die wet. In dit geval zijn alle geleerden het erover eens dat de zieke man niet binnen de termen van de wet valt. De wet was immers gemaakt als aanmoediging om het schip te redden zelfs met gevaar voor eigen leven. Dit is echter een verdienste waarop hij, die noch daartoe op het schip was, noch iets had bijgedragen aan het behoud ervan, nooit aanspraak zou kunnen maken.

Door de methode de wet te interpreteren naar de geest ervan, ontstaat wat wij *billijkheid* noemen. Hugo de Groot omschrijft dat als volgt: "het herstellen van datgene waarin de wet (ten gevolge van haar algemeenheid) tekortschiet." Aangezien in wetten niet ieder afzonderlijk geval voorzien of beschreven kan worden, is het nodig, dat wanneer algemene maatregelen van de wet in afzonderlijke gevallen worden toegepast, er bij iemand de macht berust om een uitzondering te maken voor die omstandigheden, welke de wetgever, als hij ze voorzien had, ook zou hebben uitgezonderd. Dit zijn de gevallen die, zoals Hugo de Groot zegt: "de wet niet nauwkeurig omschrijft, maar overlaat aan het oordeel van een wijs mens."

Billijkheid is in wezen afhankelijk van de bijzondere omstandigheden van ieder afzonderlijk geval en daarom kunnen er geen vaste regels en voorschriften voor worden opgesteld, want daarmee wordt de essentie ervan geweld aangedaan en wordt het gereduceerd tot een positieve wet. Anderzijds moeten we er niet al te zeer aan toegeven ieder geval in het licht van billijkheid te beoordelen, want daardoor vernietigen we alle wet en leggen we iedere beslissing volledig in handen van de rechter. Want wet zonder billijkheid, hoewel hard en onaangenaam, is veel verkieslijker voor het algemeen welzijn, dan billijkheid zonder wet. Dat zou immers van iedere rechter een wetgever maken en oneindig veel verwarring scheppen. Want er zouden dan bijna evenveel gedragsregels in de gerechtshoven vastgelegd worden, als er verschillen bestaan in vermogens en gevoelens in de menselijke geest.